

Rikard Lekander och Henrik Wiman

– Vågar vi säga vad vi tycker?

Från Uppsala:2030s event Vågar vi säga vad vi tycker – Och vad kostar det att låta bli? på Uppsala stadsteater 6 mars 2026.

Rikard Lekander, teaterdirektör på Uppsala Stadsteater, och Henrik Wiman, psykolog och författare.

Pia Anderson:

Den 6 mars 2026 har *Vi är Orlando* urpremiär på Uppsala stadsteater. Vill du bara lite kort säga, Rikard, vad den handlar om?

Rikard Lekander:

Kanske minns de flesta av er det fruktansvärda massmordet som skedde i Orlando för tio år sedan. Fyrtionio personer blev skjutna i en gayklubb i Orlando, Florida. Det här slog ju ner som en bomb, såklart. Ett terrordåd, och inte minst HBTQ-rörelsen blev hårt drabbad av detta i Orlando.

Det här uppmärksammade Johan Hilton, som nu är kulturredaktör på Göteborgs-Posten, men som då var på DN. Han gjorde en bok om detta. Han intervjuade ett hundratal personer, både direkt drabbade överlevande, släktingar till de som hade gått bort i dådet, och även andra i staden som på ett eller annat sätt hjälpte till när det här skedde.

Det här blev en bok som heter *Vi är Orlando*, som består av en slags polyfoni av röster kring det här dådet, alltså vittnesmål kan man säga. Boken heter *Vi är Orlando – en amerikansk tragedi*.

Den här boken har vi valt att göra om till pjäs, och Johan Hilton har själv skrivit om den till pjäs, som nu spelas här på Lilla scen. Skådespelarna gestaltar en mängd olika röster, och jag är inne på det här polyfona – många olika röster kommer till tals. Jag misstänker att ni har pratat om det här under dagen också.

Så är det verkligen i pjäsen. Alltifrån personer som har jobbat inom sjukvården, brandmän, personer som har förlorat sitt barn, någon som själv blivit skjuten, någon som sätter på tv:n, och så vidare. Man får ett slags helhetsvittnesmål kring det här hemska.

Men förutom det hemska finns också hoppet där, ett samhälle som går samman, hur vi kan bearbeta tragedier, hur vi skapar hopp och medmänsklighet när något sådant här händer i ett samhälle. Så det är en viktig berättelse ur många aspekter. Tragedin absolut, men kanske ännu mer hur ett samhälle kan sluta samman när en tragedi händer.

UPPSALA
UNIVERSITET

LF Uppsala

statisticon
STATISTICS & RESEARCH

UPPSALA
VATTEN

GREEN
INNOVATION
PARK

SÖDRA TORNET

Det här är ju tyvärr också någonting vi inte ser minska i våra samhällen. Både hatbrott och skjutningar är någonting som också vi här i den här staden smärtsamt blivit uppmärksammade på vad det innebär. Så det finns mycket att relatera till i den här berättelsen om Orlando.

Pia Anderson:

Den var ju väldigt stark. Jag sa till dig att det här nog är ett av det bästa jag har sett på Stadsteatern. Nu har inte jag sett allt, så det finns säkert annat som också varit så här bra, men det här var så starkt därför att jag fick en inblick i hur det var att vara en av dem som gömde sig på toaletten när han går där utanför och man hör honom. Det var otroligt starkt.

Men också det här ljusa. Inte bara det att jag och Lisa Skiöld från Barnombudet satt och grät i kapp, utan också när människor sluter samman. Jag tänker att, mycket mildare kanske, men ändå – coronapandemin väckte ju också det finaste i människan. Vi hjälper varandra, vi knackar på hos grannen och frågar: ska jag gå och handla åt dig?

Och man önskar ju att inte det där hemskaste slutet ska behöva hända för att det ljusaste och vackraste inom oss ska få blomstra.

Rikard Lekander:

Jag ska också säga, bara för att Johan Hilton har varit väldigt noga med det, och jag tycker det är ett väldigt viktigt statement i den här föreställningen, att gärningsmannen är helt anonymiserad. Han skildras överhuvudtaget inte. Det tycker jag är ett väldigt starkt och bra grepp kring den här typen av berättelse, att han är helt irrelevant. Att göra gärningsmannen anonym ger ännu mer upprättelse åt offren.

Så är det också i den här berättelsen. Fokus ligger på de som är drabbade, men också på samhället runt omkring och vad den här typen av död gör.

Pia Anderson:

Vad var det som fick dig att välja att den här ska vi sätta upp på Uppsala Stadsteater?

Rikard Lekander:

Man försöker ju alltid som teaterchef ha något slags finger i luften kring vad som är relevant att berätta för sin publik. Och jag tycker att en intressant repertoar är en mångfald av olika saker.

Det här är ju ett dokumentärt drama, helt i vår tid. Vi lever också i en tid där vi har ett hårdnat klimat, inte minst kring HBTQ-rättigheter. Då känns det viktigt att vi som teater också kan ge röst åt detta. Det är tio år sedan det hände. Var står vi idag? Det skapar en möjlighet till reflektion hos publik och allmänhet kring de här frågorna.

Det var också Latin Night på den här gayklubben när det hände. Så förutom att HBTQ-samhället i Orlando blev hårt drabbat så var det också latinocommunityt som blev väldigt hårt drabbat. Där får man också syn på strukturell rasism – till exempel att det inte fanns

tolk på sjukhusen. Det finns flera beröringspunkter även i vårt samhälle som man kan ta med sig, och också ren medmänsklighet såklart.

Sen tycker jag också att det är någonting särskilt med det dokumentära. Johan Hilton har intervjuat ett stort antal personer och skrivit den här boken. Det finns en kopiös mängd intervjuer som inte är med i pjäsen men som finns i boken. Men bara vetenskapen om att man ser den här pjäsen och vet att varenda replik är direkt dokumentär skapar någonting.

Det finns också ett parti i föreställningen där man får höra de autentiska rösterna, alltså inspelningar från när Johan Hilton intervjuat dem. Det skapar en autenticitet, även om det är skådespelare som säger replikerna. Vi vet att de är direkt tagna ur verkligheten. Det blir någonting väldigt starkt.

Det är också ett sätt att använda teater som medium – att ge röst. Det är någonting häftigt med att vi från Orlando i Florida på ett så direkt sätt kan få höra rösterna här hos oss.

Pia Anderson:

Temat för dagen är ju vågar vi säga vad vi tycker, eller vågar jag som individ säga vad jag tycker? Och hur jobbar ni? Ni är ju, kan jag tänka mig, ett gäng ganska kreativa och outspoken personer som jobbar på teatern. Man förväntar sig kanske att det är så. Hur hanterar du det här? Hur jobbar ni med de här frågorna?

Rikard Lekander:

Vi pratade om det tidigare, om psykologisk trygghet och hur mycket vi pratar om det på teatern. Psykologisk trygghet är ju väldigt tätt förknippat med kreativitet. Vi pratar väldigt mycket om det – hur vi i vår arbetsmiljö kan skapa ett klimat där vi vågar göra misstag och där det också är okej.

Det är då vi faktiskt kan göra bättre konst, alltså bättre teater. Börjar vi bara söka resultat och göra rätt hela tiden, då blir det väldigt tråkigt och det blir ingen bra teater. På det sättet är det väldigt tätt förknippat.

Sen när det handlar om det mer externa blir det i min roll mer att stå fast kring det här med yttrandefrihet och den samhällseliga aspekten. Att inte darra på manschetten när det blåser, när det gäller armlängds avstånd och när det kommer politiska krafter eller extrema krafter som vill påverka repertoaren och vad vi berättar på våra scener.

Där måste man i min roll stå fast kring det demokratiska samtalet och att det såklart ska vara okej med polyfona röster också där. Det är ju en del av vår demokrati att vi kan våga prata om relevanta saker, oavsett vad publiken sedan tycker om det som sägs.

Vi har ju sett exempel på museer i Sverige som fått lägga ner utställningar och sådant. Det trodde man ju inte skulle hända för kanske femton år sedan. Så det finns någon sorts knaprande på hur man ser på konst och kultur och vad som får berättas och inte.

Oavsett vad man tycker om det i det här rummet så tycker jag att det är ett väldigt viktigt samtal. Det får inte ske omedvetet, utan man måste hela tiden prata om vad yttrandefrihet är när det kommer till konst och kultur.

Pia Anderson:

Precis. En av våra tidigare föreläsare, Katrin Uba, kallade det vi har gjort här idag för samtalsdemokrati. Jag tycker det är fint.

Och det är också det som är så speciellt på teatern. Jag älskar att gå omkring i foajén när det är föreställningar. Jag har sagt det förut: jag tycker att Uppsala Stadsteater har den bäst konstruerade teatern i hela Sverige. Och det är inte smörigt bara för den här teatern, utan det är faktiskt sant.

Om man tittar på Dramaten eller Stockholms stadsteater eller andra stadsteatrar i Sverige så har alla scener sina egna foajéer. Så är det inte här. Lilla scen, Stora scen, Ettan och Intiman delar foajé. Det betyder att om du har sett en komedi, en musical, ett drama eller en politiskt dokumentär pjäs, så möts man i foajén från alla scener, och det skapar ett samtal över generationer, över smak, över hela den palett som repertoaren har.

Alla kan inte gilla allt, såklart, men alla kan förhoppningsvis hitta någonting i repertoaren, och sedan möts man igen och pratar om vad man har sett. Och där har vi samtalsdemokrati.

Pia Anderson och Henrik Wiman – om hur man skapar trygghet i grupper

Pia Anderson:

Henrik, vad har du för tips för att en grupp ska våga säga vad de tycker? På jobbet eller i andra sammanhang?

Henrik Wiman:

Absolut. Första steget är alltid inkludering. När alla känner att de får vara med, när alla känner att de är en del av det här mötet, då får man möjlighet att börja våga komma till tals. Så om man ska börja med någonting så är det alltid där.

Pia Anderson:

Och hur får man människor att känna sig inkluderade?

Henrik Wiman:

Dels handlar det mycket om det som kom upp i paneldebatten ni hade innan, där Anna till exempel nämnde det hållbara ledarskapet. Det är alltid viktigt att den som har makten – och då pratar jag inte bara om den formella makten, alltså att man är vd eller chef, utan också den informella makten, för vi vet ju alla att var vi än är så finns det någon som i praktiken sätter tonen – att alla som bär på någon form av makt leder med gott exempel.

Att de är nyfikna, ställer öppna frågor och visar att det är så här vi betar oss. Att man har ett öppet och inkluderande bemötande.

Pia Anderson:

Vad gillade du det där tipset om att vi ska fira våra misstag?

Henrik Wiman:

Ja, absolut. Gör det mer. Ni behöver inte göra fler misstag – det gör ni som ni vill – men fira dem framför allt. Det sägs ju ofta, men det ligger mycket sanning i att man lär sig ingenting av framgång men allting av sina misstag.

Om vi kan dela dem tillsammans så blir det mer normaliserat. Det blir också en del av psykologisk trygghet: att man vågar utmana det som alltid har varit. Att man plötsligt vågar ställa fram en ugnsbakad kålrot på julbordet i stället för en griljerad skinka. Då ges det möjlighet, oavsett om det blir bra eller inte, oavsett om man glömde salta den innan.

Pia Anderson:

Så det där är ganska intressant – att våga utmana normen och att det också är någonting man kan fira, kanske till och med.

Pia Andersson, Rikard Lekander och Henrik Wiman – om mediedrev, Benny Fredriksson och modet att stå kvar

Pia Andersson:

Jag tänker på det där när mediedrevet går. Johan Hilton har ju också skrivit boken om teaterdirektören Benny Fredriksson, där han under metoo-kampanjen blev uthängd i media och där mediedrevet blev som en modern häxjakt. Han tog senare sitt liv. Och det visade sig också att det som media sa inte var helt sant. Vad tänker du kring det, Rikard?

Rikard Lekander:

Just i Benny Fredrikssons fall är det ju en stor tragedi, såklart. Det finns mycket att fundera kring där. Jag vet inte hur många som har läst boken, men om man inte har gjort det kan jag rekommendera den.

Det finns mycket att tänka på. Dels handlar det om vår tid. Det har ju gått snabbt. Våra sociala medier skapar ett slags direktttyckande som inte fanns förr, när det ändå fanns ett slags kurerande eller pressetiskt filter. Man hängde inte ut sig på det sättet. Nu blir det väldigt personligt och väldigt nära väldigt snabbt.

Jag kan personligen tycka att man också brast i pressetiken i Benny Fredrikssons fall, och att det kanske var grogrunden till att det kunde blåsa så hårt så fort. Det var en stor tragedi.

Sen är det ju också så att teatern är en elitistisk bransch. Det är ett litet nålsöga som väldigt få kan komma in i. Det finns mycket missnöje. Min roll som teaterchef är ju till 99

procent att säga nej till folks ambitioner, för det finns så lite jobbutrymme men väldigt många som vill ha det. Så det är klart att det finns mycket missnöje riktat mot en sådan som Benny Fredriksson på Stockholms stadsteater.

Det är ju också en grogrund för att något sådant här skulle kunna ske. Det finns dåliga arbetsvillkor i grunden och människor som är djupt missnöjda med hans ledarskap, som kanske inte var exemplariskt alla gånger, men som definitivt inte förtjänade det slut som det blev.

Pia Anderson:

Jag tänker på det vi pratade om i morse – att våga stå still när alla springer åt ett visst håll. Att våga stå kvar. Och Henrik, om du reflekterar lite kring det som hände där: det måste ju ha funnits någon på den där teatern som faktiskt tyckte att han var bra. Några som tyckte att hans ledarskapstid var bra. Hur ska man våga kliva fram när häxjakten är igång och mediedrevet pågår? Hur ska man våga säga: hallå där, jag tycker ni har fel?

Henrik Wiman:

Ja, vilken jättebra fråga. Den sätter verkligen fingret på svårigheten i det där. Metoo-rörelsen var ju med rätta en stor rörelse, som gav Sverige och världen ett väldigt bra tillfälle till självreflektion och självvrannsakan.

Men när det är en så stor rörelse är det också väldigt svårt att våga säga att just den här människan tycker jag faktiskt var bra. För att väcka det modet hos sig behöver vi gå tillbaka till våra värderingar. Och också ställa sig frågan: hur kommer jag se tillbaka på mig själv när jag är åttio år? När jag sitter på ålderdomshemmet och tänker tillbaka på mitt liv och på just den här stunden – vad kommer jag tacka mig själv för då, när det gäller hur jag betedde mig?

Pia Andersson:

Precis. Och jag tänker också på det man gjorde under metoo, till exempel #tystnadtagning, där många ställde sig tillsammans för att våga uttrycka vad de blivit utsatta för. Kanske är det precis samma fenomen åt andra hållet – att man kanske inte kan göra det helt själv, utan måste hitta flera som också tycker att den här personen var bra, och stå upp kollektivt för någon. Vad tänkte du där, Rikard?

Rikard Lekander:

Jag tänkte just på det, för i både fallet Benny Fredriksson och Erik Stubø, en annan teaterchef som också fick gå tidigare på grund av media, fanns det skådespelare som gick ut och försvarade dem. Men det fanns inte samma mediala intresse för att nyansera bilden. Så det handlar också om vilket narrativ vi har och varför.

Där är vi i någonting helt annat, tänker jag. Hela clickbait-eran, med polarisering kring åsiktsbildning, är förödande på många sätt. Jag tror att det finns polyfona röster även kring sådana här fall, men det finns ett ointresse för att förmedla dem, därför att det inte säljer.

Och då är vi i någonting djupt odemokratiskt. Jag ser min roll och teaterns roll som just att kunna bjuda på gråskalor, att kunna bjuda på komplexitet, och inte på de här djupa dikena av polarisering som vi tyvärr ser mer och mer av.

Så det här med det demokratiska samtalet är viktigt också av den aspekten: att bjuda på nyansering och komplexitet, som ju är en grogrund för vår civilisation, om man ska vara väldigt högräddande. Men som inte längre kan tas för given.

Pia Anderson:

Handelshögskolans rektor sa i en söndagsintervju när jag lyssnade på honom att litteratur och kultur behövs för att träna vår empati.

Och min empati blev väldigt tränad igår när jag såg *Vi är Orlando*. Att behöva sätta sig in i någon annans situation är kanske också vägen fram mot en demokrati.

Men du berättade ju också för mig om den här trenden att teatrarna gör fler dokumentära verk. Även berättelsen om den franska kvinnan som blev så illa behandlad av sin man och våldtagen av halva byn sätts ju upp som teater. Och ni kommer ju också göra en annan sådan längre fram, kopplat till PFAS.

Rikard Lekander:

Ja, just det. Det blir till och med längre fram än så – 2028. Det finns en bok som heter *Ingen anledning till oro*, som gavs ut om PFAS-skandalerna, både i Sverige och internationellt. Den är skriven av forskaren Mattias Öberg.

Den boken ska dramatiseras och blir en slags resumé kring PFAS-historien, men också kunskapsbärande – alltså mer kunskap om vad det är för någonting och vad vi kan göra åt det. Det blir också en slags dokumentär dramatik.

Pia Andersson och Henrik Wiman – om boken *Trygghetskoden*

Pia Andersson:

Ja, det är jätteintressant. Och din bok, Henrik – vill du lite kort berätta om den? Katrin Uba läste snabbt i den och tyckte den var väldigt bra. Varför ska man läsa den?

Henrik Wiman:

Ja, alltså, ärligt talat känns det ju lite osvenskt att sitta här och säga att det här är världens bästa bok, att jag har lagt ner min själ i den och att alla borde läsa den. Men jag får höra så ofta att folk tycker om den.

Den är väldigt personlig, för min medförfattare Charlie Eriksson och jag pratar både om våra egna resor genom livet, med olika svårigheter, och hur det har lett till insikter om psykologisk trygghet. Samtidigt är den praktisk.

Jag såg här på skärmen att många ville ha saker att genomföra till nästa gång när det gäller psykologisk trygghet – enkäter och sådant. Och i slutet av boken har vi ett helt kapitel med konkreta saker som ni kan genomföra redan i morgon.

Pia Andersson och Rikard Lekander – varför ska vi gå på teater?**Pia Andersson:**

Och varför tycker du, Rikard, att vi ska gå mer på teater? Jag tycker verkligen att jag går för lite på teater. Jag kan berätta varför jag tycker att vi ska gå mer på teater, men vad tycker du?

Rikard Lekander:

Jag såg faktiskt en artikel idag eller igår i Upsala Nya tidning om friskvård. Där fanns det några som ville ge kultur som friskvård. Argumentet var att själen också måste få sitt. Det var en kort formulering från en anställd, och jag tänkte att ja, det handlar inte bara om att bygga muskler fysiskt, utan friskvård kan också vara mental och själslig träning. Och där är teatern, tänker jag, det bästa gymmet.

Hållbarhetsnätverket [Uppsala:2030](#) är en accelerator för hållbar omställning och erbjuder samtalsarenor med kunskap, inspiration och idéutveckling för ledare och medarbetare som vill ta ansvar för vår framtid. Där får du kreativt lösa utmaningar tillsammans med andra, bygga relationer och samarbeten. Eventen utgår från Uppsala och livesänds så att hela Sverige kan delta i föreläsningar och samtal via Zoom 4 gånger per år.

Transkriberad från inspelning av Mia Ulin mia@uppsala2030.com

UPPSALA
UNIVERSITET

LF Uppsala

statisticon
STATISTICS & RESEARCH

UPPSALA
VATTEN

GREEN
INNOVATION
PARK

SÖDRA TORNET